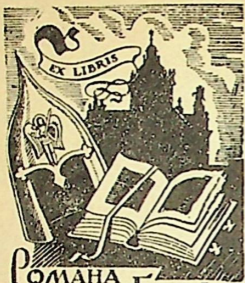

ПЕТРО ДОРОШКО

РІДНА
СТОРОНА

„РАДАНОВИЧІ ХИВМЕНИЦЬКІ“

РОМАНА
ГЕНИК-
БЕРЕЗОВСЬКОГО

ПЕТРО ДОРОШКО

РІДНА
СТОРОНА

П О Е З І І

ВИДАВНИЦТВО
„РАДЯНСЬКИЙ ПИСЬМЕННИК“

Київ — Харків
1941

РІДНА СТОРОНА

ПОЛІСЬКІ ОКТАВИ

1

Скінчилася дорога. Сосни рівні
Шумлять позаду, щиро шлють привіт.
Вже від околиць чути голос півня,
Пурхнули горобці з вербових віт...
Приходять думи лагідні та дивні,
Адже не був я тут чимало літ.
Кінь поспіша,— дорога, бач, відома,
Місток, ліворуч — от уже і дома.

2

У цих місцях я виростав. Дитині
Усе здавалось милим і простим...
І ось я знову повернувся нині
В місцевість рідну, в батьківський свій дім.

3

І ось ізнов блукаю при долині,
Де походжав давно колись малим.
Тут я зростав, тут вівці пас колись,
Цією стежкою ходив у ліс.

3

Знов рідний двір. І рідне все навколо,—
Бузковий кущ, плетінь, старий хлівець...
А далі за околицями — поле.
З городу йде мені навстріч отець,
Я бачу — сивина старече чоло
Обрамлює, як мудрості вінець.
Така проста і щира наша стріча
І радість заливає нам обличчя.

4

Пройшла під дахом оцієї хати
Пора мого дитинства золота.
Тут наді мною заспівала мати...
Ту пісню чула яблуня густа,
Що під вікном. І як не оспівати
Хатину цю,— вона мені свята,
З її вікна я вперше бачив світ,
Ця яблуня плоди давала з віт...

4

Легенький подих вітру в верховітті
І яблуна шепоче при вікні.
Стою і думаю. Нічого в світі
Таки нема ріднішого мені
За ці дерева, сутінню сповиті,
За ці поліські обрії лісні,
За вітер, що приносить ніжну щирість,
За все оце, де народився й виріс.

Березень, 1940 р.

СОНЕТ

Суворий простягнувся рідний край
Від Заполяр'я до морів південних
І від озер Якутії студених
Аж до Карпат, на голубий Дунай.

В степах безмежних зріє урожай.
Вугілля, золото в шарах підземних...
Розквітли на багряних знаменах
Камчатка, Білорусія, Алтай...

Я перейшов незміряні путі,
Перепливав моря, сріблісті ріки,
Пройшов степи пшеничні, золоті...

Та я не обійшов мій край великий.
Я пролітав під небом неозорим,—
Але його не охопити зором.

* * *

Добрий ранок, рідна сторона!
Ізза хмари сонце вирина,
Поріділі сиві тумани
Покидають вранішні лани,
З трав на стежку падає роса,
Сонце встало — і яка ж краса!
Навкруги пишається весна —
Добрий ранок, рідна сторона!

Ще до сонця з ранньої пори
На ланах гуркочуть трактори,
А за ними по масній ріллі
Гордовито, наче королі,
Йдуть по чорній борозні граки.
Поспіша рибалка до ріки.
Легко дихать, тепло на душі...
В чорнозем вгрузають лемеші
І парує свіжа борозна —
Добрий ранок, рідна сторона!

Розпливлися сиві тумани.
В теплім вітрі подихи весни.
Срібні роси впали на стежки,
А в ріллю добірні та важкі
Впали зерна — виростуть буйні
Урожаї в рідній стороні.
Дишуть силою масні лани,
Люди йдуть — землі хазяїни,
На обличчях у людей весна,—
Добрий ранок, рідна сторона!

25. V. 39 р.,
с. Тупичів.

НАД ДНІПРОМ

Коли ранкова лагідна пора
Туманні хвилі в тишині покотить
Над водами безсонного Дніпра,

Коли гарячий промінь позолотить
Луги в цвіту барвисті, запашні
І очерет з осоками в болоті,

Коли вітрець ранковий вдалині
Обвіє прибережний кущ ліщини
І свіжістю війне в лице мені —

Дивлюся я на тебе, батьківщино,
Дивлюсь на вранішню красу твою,
Вслухаюся у заспиви пташині,

Тобі думки і серце віддаю.
Це ти, вітчизно! І сади, і хати,
І солов'їна пісня у гаю...

На цих полях тачанки і гармати
Топтали недостиглі пшениці.
Та ти розквітнула, вітчизно - мати!

У золотому з колосків вінці
Назустріч сонцю, росами обмита,
Ти встала. Через поле йдуть жінці,

Сади з плодами простягають віти,
Лугами йде повільно череда...
І ти всміхаєшся, теплом сповита.

Шепочуть пшениці, шумлять жита.
Від сонця вранішнього пурпура
У Чорне море котиться вода,

Прозора і ясна вода дніпрова.
Крутим узгір'ям дівчина іде.
На березі спинилась чорноброва.

Води зачерпла. В небо золоте
Вдивляється — рука на рівні брів —
А в небі розростається - росте

Велично - грізний рокот літаків.
І раптом вирвалися ізза лісу
І гомін їх рознісся, наче спів

Над пишним простором. Змовкає листя
На прибережному кущі ліщини...
В надхмар'ях соколи і — пронеслися.

На сонячних просторах батьківщини
Шумлять гаї. І плінуть води сині...
А дівчина з рукою над очима

Стоїть спокійна в сонячнім промінні.

1939 р.

ЛІТО

Забіліла вся долина,
Зацвіла в долині гречка.
Ой, піду я до Лавріна,
Тут же зовсім недалечко.

Чи під хатою, чи в хаті
Дід Лаврін мене зустріне.
А признатися по правді,
Там живе моя дівчина.

Там живе моя дівчина,
Чорноброва Катерина.

Вечір теплий і пригожий.
Пахне гречка медом з чаєм.
Я на пасіку приходжу,
Дід Лаврін мене стрічає.

Він сідає біля груші,
Люльку дістає пенькову,
Мне в руці тютюн з папуші,—
Починаємо розмову.

Я з Лавріном розмовляю,
Сам на хату поглядаю.

Він розказує про бджоли,
Він розпитує про Київ,
А над садом, а над полем
Тихий вечір голубіє.

Він питає про Хрещатик,
Як іде моя наука...
Я ж соромлюся спитати,
Де тепер його онука.

Аж — відкрилася хатина —
На порозі Катерина.

Перервалася розмова,
Наче з люльки дим, розтала.
Вже для мене вечерова
Ясна зірка засіяла.

Я кажу — піду, пора вже,
Посвіжішало неначе...
А Лаврін лукаво каже:
— Бачу сам,— пора, юначе...

Я кажу: — Прощайте, діду,
Ще зайду... чи той... зайду.

Я біжу і вже не чую,
Що Лаврін говорить ззаду,
По хлібах густих лечу я
За Катрусєю, до саду.

Поспішаю, серце б'ється...
Устає стіною жито,
А Лаврін услід сміється:
— Гречку не потолочіте!..

Не біжіть по гречці, — каже, —
То ж колгоспний мед і каша...

Заросились ноги босі,
Колоски об щоки б'ються,
І рясні холодні роси
Нам гарячими здаються.

Пригорнулась Катерина
І нічого не питає.
А від пасіки Лавріна
Сміх душевний долітає.

Я шепчу: — Прощай, Лавріне!..
А в обіймах — Катерина.

Жовтень, 1939 р.

В Е Ч І Р

Над ставком кружляють птиці,
В полі квітнуть чебреці.
Надвечір'я. Бронзолиця
Через поле молодиця
Йде із сином на руці.
Повна сили і спокою,
Не бариться, не спішить...
Нахилилась над водою
Материнською рукою
Сину ніженьки помить.
В позолоті сонця поле,
У смерканні тихий став.
На воді повільні кола,
І розносяться довкола
Життєдайний запах трав.
Над ставком кружляють птиці.
Пахнуть медом чебреці.
Промінь сонця впав на лица —
Величава трудівниця
Иде із сином на руці.

У ЛІСІ

Як пахне папороть у дрімотливій пущі!
Кущі вечірні в полум'ї заграв,
Дзвенять цикади між солодких трав,
З низини ллються трунки запахуці.

Стоять важкі дуби од левів дужчі.
Качки над ними потяглись на став,
Ріг пастуха десь під селом заграв,
Ожив і посвіжішав кожен кущик.

Шелеснув тихо з лугових долини
Духмяний вітер. Шум очеретини
Легким грайливим подихом донісся.

Пурхнула сойка. Мовкне спів удода,
Тремтлива зірка глянула зі сходу
Та їй задивилась на красу Полісся.

22. XII. 39 р.

ТИСЯЧОЛІТНІЙ ДУБ

Колись на цій галявині розкішній
Стояв тисячолітній дуб. Довкола
Росли кущі, стелились трави пишні,
А далі — рівнина піщана, гола.

Ми, пастухи, на вогнища торішні
Дубовий лист згортали і додолу
Лягали спати. Мовкли співи ніжні
І пахла папороть, і пахли смоли.

Не шелестить різьбляним листям нині
Тисячолітній дуб. Та на рівнині
Вже молоді дуби підводять чола.

Заходить сонце. Простяглися тіні
І голосніше заспіви пташині,
І ще міцніше пахнуть свіжі смоли.

4. VII. 39 р.

САМОТНІСТЬ

Покірна всім вітрам стоїть береза,
Над крутояром опустивши віти,
І хилиться, неначе нетвереза,
Коли хоч злєгка ворухнеться вітер.

Січуть дощі її, шурган ламає,
Вона схиляється під грому вдаром
І захисту, і затишку не має —
Сама, одна стоїть над крутояром.

Чого ж то вирвалась сама на гори,
Яким сюди занесена зловістям?..
Аж у гаю он сестри білокорі
Шумлять гіллям стрункі і буйнолисті.

15. III. 39 р.

* * *

Пролітає через ночі вітер,
Надриваючись від довгого виття.
Сосни переносять верховіттям
Пахощі природи і життя.

На стволах дзвенючих у високість
Чола крон дерева піднесли.
П'ють корінням вузлуватим соки,
Соки повнокровної землі.

Розрізають, розсувають синю
Неба глибочінь руками віт.
Висівають на ґрунти насіння,
Щоб не переводився їх рід.

А над ними теплі зорі світять,
Як світили в давнині віків,
А над ними пролітає вітер,
Що пройшов моря й материки.

* * *

Переходжу ліс передосінній...
Поле. Дальній обрій вплива.
На узліссі пахне прілим сіном
Пожовтіла, вицвіла трава.

Хто там зна, чи доведеться ще раз
Походити по оцих стежках,
Де гнучкі, пахучі стебла верес
Простягає на вербовий шлях?

Може через тиждень подивлюся
На вечірні далі багряні,
Може через тиждень поклонюся
Рідній хаті, рідній стороні.

Тож нехай навік оця окраса
Пахне так, як рідне поле й ліс,
Як червоні яблука на спаса
У дитинстві пахнули колись.

10. I. 40 р.

ПІСЛЯ ДОЩУ

Дощ пройшов. Мутна вода стіка
Колією - рівчаком.
Гострокрила пташка ластівка
Пролетіла над ставком.

Узяла земельки грудочку
У сліду від копита
І в червоному нагрудничку
Під причілок заліта.

А в садочку поміж тінями
На доріжках—пелюстки.
Закружились над шпаківнями
Заклопотані шпаки.

Під розложистою грушею
Розмаїтий птаства хор.
На дорогу росу струшує
Срібнолистий осокор.

Небо в відблисках люстринових,
Комашні летять рої.
У густих кущах жасминових
Заспівали солов'ї.

*Травень 1939 р.,
с. Тупичів.*

БАЯНІСТ

Стрепенувся разом
Осокорів лист.
Ізза перелазу
Вийшов баяніст.

Вийшов та під вітами
Розтягнув баян.
Скільки в соковитому
Голосі буянь!

Ізза саду, з вулиці,
Може зза ріки
Зразу відгукнулися
Голоси дзвінкі.

Звуками заповнена
Темінь чарівна.
Лагідним відгомоном
Стелеться луна.

І від задоволення,
Від всієї душі
Осокор з тополею
У танок пішли.

13. II. 39 р.

К О З А К

При поясі шаблюка та кресало,
Кисет, порохівниця рогова...

Чуприна сива. А колись звисало
Волосся русе...

Буйна голова!

Де розгубила молодість та силу?..
Не зберегла кипучої снаги?..

Носило Чорне море, гей носило
На всі анатолійські береги...

А вмів же дати раду і пораду,
Чайки умів виводити з біди
З дніпрова гирла та до Цареграду,
Від Кафи на турецькі городи.

Маячить десь галери парус білий.
Гей, нумо, браття, чайці повний хід!

Нас яничар чатує озвірілій,
То ж пустим турку ракам на обід!

Встають стіною олив'яні хвилі,
На берег рветься збуджений лиман...
Гей, Чорне море! Браття мої милі!
Старий уже ваш любий отаман...

Старий уже...

А радості по вінця
Він випив за буїне своє життя!
Він сипав жменею в шинках червінці,
Носив коштовний одяг і взуття.

Та що лічить!

І молодість і силу
Ніколи він не шкодував свою.
Так і посивів. Та не пощастило
Умерти за вітчизну у бою...

Стоїть козак. І туга думи горне...
Та ні! Він не похилить голови!
Чайки ще линуть через море Чорне,
Ще повняться червінцями сакви
У Трапезунді, в Цареграді пишнім...

І гордий лицар стрепенувся вмить,—
Ще він побуде в тому світі грішнім,
А коли ні,— то піде шляхту бити!

При поясі золочена шаблюка,
Як малинове полум'я, жупан.
Гей! Бережися, шляхта слаборука,
Цибатий ксьондз і чванькуватий пан!

За мур ховаєтесь продажні, ниці,
Та вас не захистить важка стіпа,—
Іде на вас поплічник Остряниці,
Соратник Кривоноса й Богуна!

Хоч сивина в чуприні позвисала,
Шаблюка ще не випала з долонь.
Ще не раз, не раз іще кресало
В руках козацьких викреше вогонь!

1940 р.

ЗЕМЛЕ МОЯ

Ти в м'язи мені вливала
Свою животворну міць.
Ти хлібом мене годувала
І в спрагу завжди напувала
Живою водою з криниць.

На грудях своїх носила,
Давала мені тепло.
О, земле моя! О, сило!
Пісень моїх джерело!

Зростав я і підіймався,
Гордо йшов по тобі.
Гарячий ранок займався,
Плив на поля голубі.

Берези спускали коси,
Червоно цвіли кущі,
Ішли над тобою грози,
Тебе напували дощі.

З блискавкою і громом
Стиналася ти грудьми.
Ти завжди була мені домом
Кращим за всі доми.

Цвітінням садів палала,
Шуміла лісами без меж.
Ти силу мені давала,
Ти силу мені даєш.

Ти всіх нас учила жити,
Боротися і рости.
То як же тебе не любити,
З тобою разом не цвісти!

Ти пристрастів не гасила
Спраглива і осяйна.
О, земле моя! О, сило!
О, рідна моя сторона!

Коли я стомлюсь в непокої,
Я вип'ю твоєї краси,—
Ти знов мені сили дзвінкої
На пісню жагучу даси.

11. 1. 40 р.

КАРПАТСЬКИЙ ЗОШИТ

ПРОЩАННЯ З ЛЬВОВОМ

Гнучкими вітами дерева
Кивають лагідно услід.
Ми покидаєм місто Лева—
Прощай, заквітчане! Привіт!..

Дзвенить дорога — на Карпати!
Прощай, улюблене, цвіти...
Не раз гриміли тут гармати,
Не раз руїну знало ти.

Іще порослі мохом стіни
Ячать, як знак старовини.
Отут змагалися русини
В часи визвольної війни.

І може впав на цей уламок
Розтращений ударом спис,
Як штурмом брав Високий Замок
Ватаг козацький Кривоніс.

Навкруг земля оця полита
За всі часи важких віків
Брудною кров'ю езуїта,
Святою кров'ю козаків.

І на оцім каміннім бруку
Ми кров священну пролили,
Коли свою визвольну руку
Братам на захід подали.

Червону кров земля всотала,
Народу справедливий гнів,—
Тверда і неприступна стала
Для недругів і ворогів.

Цвіти ж, заквітчане, вогнисто,
Вбирайся в весняні вінки,
Бо ти—червоноруське місто,
Червоним стало навікі!

Твоїм пісням не погасати,
Не одцвітать садам твоїм...

А поїзд лине — на Карпати!
Над полем тане синій дим.

Вподовж путі шумить ліщина,
В красі узгір'я і холми.
Дихни ж, Червона Україна,
Своїми повними грудьми!

Щоб сколихнулися дерева
В садах, що райдужно цвітуть...

Прощай, величне місто Лева,
Прощай на час...

У путь, у путь.

30. VII. 40 р.

НОВА СПІВАНКА

Задзвонили ключі вночі,
Ключі журавлині.
Та й сідали журавлики
В зеленій долині.

У долині - полонині,
На гори Карпати—
Ще далекий шлях за море,
Треба сил набрати.

Недалеко у смереках
Зозуля кувала.
Прилетіла до журавлів
Та їх привітала.

Привітала, уклонилась
Просто, як уміла.
Вона гостей - журавликів
Та й поздоровила.

— Спочивайте, журавлики,
Нікого не бійтесь,—
Тут недавно спочивало
Червоне військо.

Пили воду з Черемошу
Славні оборонці...
Вже настала вольна воля
У гірській сторонці.

А вода у Черемоші
Свіжа та солодка...
Ще ж попереду дорога
Довга, не коротка.

Спочивайте, журавлики,
Набирайтесь сили,
Щоб широкі ваші крила
В небесах шуміли.

І просила зозуленька
На весь світ сказати
Про щасливу долю - волю,
Про вільні Карпати.

Піднялися журавлики—
Крила їх на сажень...
— Прощай, прощай, зозуленько,
На весь світ розкажем!.. —

Задзвонили ключі вночі,
Ключі журавлині...
Тільки слались по долині
Тіні, довгі тіні.

4. VIII. 40 р.

ПРОЙШЛА ГРОЗА

В загірський бік посунула хмарина.
Зеленим усміхом сміється полонина.
Бредуть овець отари ізза гір,
Покинувши смерек затишний бір,
І труться вовною, куйовдяться ягниці...
Вже довгі тіні простягли ялиці,
Змовкають між каміння ручаї,
Уливши води в Черемош свої,
Маржина йде, спішать бокасті кози...
А хмара попливла, щоб виноградні лози
Удосталь напувать на буковинських схилах
І там заночувать на верховинах милих.

19. VII. 40 р.

ВЕЧІРНІЙ СПІВ

Щовечора по тій бік Черемошу
Я чую спів флюяри. Він повільно
Солодкою утомою спливає
І тане і народжується знову
У тихім чарівливому смерканні.
І я не раз уже себе питаю—
Хто грає там? Хто вийшов на розмову
Із горами, з долинами ясними,
Хто виграє добраніч Черемошу,
Лісам і горам, і зорі вечірній?

За Черемош туди на спів флюяри
Я перейшов через місток скрипучий,—
До мене з кожним кроком наближався
Тужливий і глибокий спів вечірній.
Він замовкав протяжний, полохливий,
А потім раптом розсипався сміхом

І знов тужив, і знов повільно танув,
Луною повторюючись у горах.

Я став на березі. Я довго слухав
І знов пішов. Ось звуки близько, близько
Протяжні, чарівливі... Так стояв би
І слухав, не питавши звідки спів цей,
Аби не мовкнув... Раптом я спинився
В тіні старого вікового бука,—
Переді мною на камінній брилі,
Мережаній зеленкуватим мохом,
Мов бронзовий, у сонячнім промінні,
Стояв з флюорою старий гуцул.
Він грав, він весь у музику поринув,
Обличчям повернувшись на захід,
Немов прощався із вечірнім сонцем,
Немов красі вітання посилав.

І я не смів порушити того співу,
Я слухав до кінця.

Сховалось сонце

І змовкнула флюора. Дальні гори
Останні звуки тричі повторили
І все затихло.

Я пішов додому...

І зрозумів я — це була молитва

Красі вечірній, тихим горам, сонцю,
Що й завтра буде пламеніть на сході
І дарувати щастя дню новому,
Його вітчизні в радості розквітлій,
Лісам і водам...

Я ішов крізь казку,
Закоханий у музику фляри.
Ясніли зорі. Черемош шумів.

31. VII. 40 р.

СУМЕРК

Сонце заходить. Золото кіс
Стелеться берегом, ринню.
Сонце заходить. Тінявий ліс
Обгородив Криворівню.

Плине флюяри вечірній спів,
Віє дух полонинський...
Тут каменяр великий жив,
Тут похожав Коцюбинський.

Вгорі на Синцях ворухився ліс,
Отак шелестів, як і нині,
Внизу Черемош бистрі води ніс,
Маржина брела в полонині...

О, як мені Сині гори збагнуть?
Їх горду красу чарівну?..

Тіні забутих предків бредуть
Крізь темну смерек глушину...

29. VII. 40 р.

ПІЧ У КАРПАТАХ

Тремтливі зорі в глибині небес,
Ліси і гори сповнені чудес.
І тихо, тихо. Вітер подихнув,
У лісі шепіт навкруги воскрес.

Гілля нависло, мов стіна глуха,
Оброслий мохом камінь позіха.
На вивернутих бурею смереках
Далекий подих вітру затиха.

Дорога в'ється — вгору, вбік, униз...
Дорога рветься з лісу, знов у ліс.
Туман щербаті скелі відкриває—
Стремить далеко бескид — чорний спис.

Важка задума гори облягла.
Але горі не похилить чола...
Скажи мені, супутнику єдиний,
Куди полинув птах, немов стріла?

Не знати нам, куди полинув птах,—
У нього не виткій, а простий шлях,
Він над лісами й горами ширяє,
Його домівка на стрімких шпихлях.

Гущавина шепоче вікова...
Склепились очі, никне голова.
Знов тишина і хочеться заснути,—
Та щирозлотий місяць виплива.

І зразу всюди міниться краса—
Перлиста на траві блищить роса,
Загомоніли ручаї безсонні,
Блідніше зорі, ближче небеса.

Немов зорі ранкової гінець,
Дихнув досвітнім холодом вітрець...
Скажи мені, супутнику єдиний,
Коли виткій дорозі цій кінець?

Та промовчав супутник. І в ту ж мить
Почув я — близько Черемош шумить...
Вже скоро, скоро... Над лісами скоро
Зорі гаряча ватра заблищить.

1. VIII. 40 р.

ПІДГОРЯНКА

Від убрання і пісень в знемозі
В сумерку вечірньої зорі
Ти одна стояла при дорозі
Край підніжжя темної гори.

Ворушилися смереки сині,
Шепотіли, наче уві сні...
Падали тобі на вбрання тіні,
Закривали вишивки ясні.

Може ти і не мені всміхнулась,
Бо не сам ішов я через ліс.
Тільки в грудях серце стрепенулось—
Я у серці посмішку поніс.

От і досі бачу я дівочу
Рівну постать, очі голубі...
І в Підгір'я знов вернутись хочу,
Щоб хоч слово мовити тобі.

Бо в згадках стоїш ти при дорозі
Край підніжжя темної гори
Від убрання і пісень в знемозі
В полум'ї вечірньої зорі.

31. VII. 40 р.

ВЕСНА В ГУЦУЛЬЩИНІ

Позолочені сонцем трембіти
Розбудили і гори і ліс.
І старі, і дорослі, і діти
У найкраще убрання вдяглись.

Закосичились трави шовкові,
Заквітчались долини й ліси.
На гуцулах кресані святкові,
Дорогі кептарі й череси.

Тож трембітам тепер трембітати —
Увійшли ручаї в береги,
Повернулась весна у Карпати,
Розповзлися під сонцем сніги.

На росах, на водах,
На всіх переходах —
Розкатом весняні громи!..
На горах, на зворах

То шелест, то шорох —
Шуми, Черемоше, шуми!..

Подих зелені віє з долини,
Сміх зелений сміється з лісів.
Трембітай! Вівці йдуть в полонини
І заграли серця вівчарів.

Тільки неба блакитна намітка,
Тільки лісу зеленого стяг...
І горить за креснею квітка —
То виходить поважний ватаг.

Щире сонце золотить манишки,
Звук трембіт завмирає в горах.
На обличчях зникають усмішки...
З усіма попрощався ватаг.

На росах, на водах,
На всіх переходах
Збирайся, худібка, рости!
На горах, на зворах,
На пишних просторах
Щасти вівчареві, щасти!

...Люд розходиться. Квітнуть кресані,
В блисках сонця убрання цвіте.
Спів трембіти пливе над лісами,
Розсипає грання золоте.

Чи смереки шумлять, чи поснули?
Чи трембіти заслухався ліс?..
До села йдуть поважні гуцули,
У горах вівчарі zostались.

Ні! Шелеснули трави шовкові,
Шум лісів наче пісня встає...
О, Гуцульщини гори казкові,
Полонили ви серце мое!

На росах, на водах,
На всіх переходах,
В піснях весняного часу —
На горах, на зворах,
На дальніх просторах
У серці красу понесу.

1940 р.

БУКОВИНА

Тече Дністер. І Прут гірські потоки
В потік єдиний та бучний зібрав.
Стоять Карпатські гори крутобокi,
Зелені від лісів та буйних трав.

І випинаються камінням голі
Стрімчасті скелі, розітнувши бір...
Немов на срібнокованім престолі,
Блищать льоди на схилах Чорних гір.

На бескидах почують сині хмари,
В диханні надвечірньої краси
Летять орли. Бредуть важкі отари,
Зітхають древні букові ліси.

Проїшли через пониззя Буковини
Далекі скіфи, гунів племена...
І римляни, і готи несли війни,
Та не корилась вільна сторона.

І не єдина мати слов'янина
В часи визвольних воєн і боїв
Останнього свого послала сина,
Щоб він народу зброєю служив.

Лилася кров. Авари і татари,
Султан турецький піднімав мечі,
І польське панство затівало чвари,—
Та не здались хоробрі русичі.

Така то ти, красуне Буковино!
В гарячій сонці півдня осяїна
Федьковича стражденна батьківщина,
Знедолена віками сторона.

Та східними обвіяна вітрами,
Тепер ти не зазнаєш чвар тяжких,
Чужа нога тепер не стопче трави,
Що вирости на пагорбах твоїх.

Над горами твоїми теплі зорі
Сіяють, не згасаючи в імлі.
Червона зірка на твоїм прапорі,
Червоне військо на твоїй землі.

Тепер ми всі разом, не поодиначі—
З Гуцульщини і з галицьких земель,
Полтавські, буковинські українці
Будуєм щастя звільнених осель.

На волю вийшли всі твої повстанці,
Що за свободу проливали кров,
Заточені в підмурки сігуранци
Румунськими боярами...

Прийшов,

Прийшов кінець неправді і сваволі,—
Здіймайся, пісне, в височінь до зір!..

Блищить на срібнокованім престолі;
Одвічний лід на схилах Чорних гір,
Стоять Карпатські гори крутобоки,
Зелені від лісів та буйних трав.

Летять орли. І Прут гірські потоки
В потік єдиний та бучний зібрав.

1. VIII. 40 р.

ОПРИШКИ

Ліс шумить тривожно - зелен,
Трубить вітер між ущелин,
Сумерк ліг на схили гір.
В повній зброї
Йдуть герої —
Їх покликав проводир.
Через хащі, через пущі,
Через рощі запахуці
Йдуть вони панам на страх.
Темним лісом,
Кожен з крісом,
Кожен з барткою в руках.
Не розбійники — опришки.
Тільки вишиті манишки
Червоніють, наче стяг.
Тихі, грізні,
Мов залізні,
А попереду — ватаг.

Та стрункі ж! Та всі хоробрі ж!
А попереду — сам Довбуш,
Мов орел поміж орлят!
Шлях повстанський
В гнізда панські —
На панів і паненят.

Людський плач до гір донісся.
Люта шляхто! сокотися!
Славні месники в путі!
Взяли зброю,
Йдуть війною
На палаци золоті.

Не втечеш, чванливий ляше,
Тільки полум'я запляше,
Ляже на лице бліде.
За знуцання,
Катування
Гнів народний, помста йде!

В прах магнатські кам'яниці
І палаци, і в'язниці —
Брязни брязк розбитих пут!
Люд стрічає,
Величає —
Славні месники вже тут!

24. VIII. 40 р.

ДОВБУШ

На камені, схиливши думне чоло,
Сидить ватаг. Бридка осіння ніч
Повільно обступає все навколо.

Над урвищем кричить протяжно сич.
В крислатому смечччі вітру легіт
Підхоплює його тривожний клич,

Несе в ліси, туди, де шум і скрегіт,
Де безупинно сикотять дощі.
На мить нічної птиці мовкне регіт,

Тоді над ним шумлять важкі куці.
Сидить ватаг, сидить, чоло схиливши,
Бо ніде притулитися вночі.

Йому не треба спокою і тиші,
Йому б хатину чисту та суху,
В якій лише в кутку безсонні миші

Порушують осінню ніч глуху.
Йому б зігрітись там у братнім колі...
Але стоять на кожному шляху

Жандарми - смоляки. Вони поволі
Навкруг повстанців звужують обруч,—
Прислужники шляхетської сваволі.

Та полетять з крутих карпатських круч
В глухі проваля, в бистроводні ріки,
Хапаючись каміння обіруч.

Великий гнів народу, гей, великий!..
І знову десь зареготав пугач,—
Ватаг здригнув, почувши клич цей дикий,

Та не підвівсь... Усюди людський плач,
Сваволя панська і недоля всюди.
Але, вельможний пане, ти пробач!

До нас у гори утікають люди,
Ми прийдемо в чертоги золоті
І згинеш ти, і слуги - лизоблюди,

Що плазували вік на животі,
Впадуть до наших ніг. Твої чертоги
Розсиплються. Чекай, ми вже в путі!..

Освітить ранок голубі відноги

Карпатських гір. І ні панів, ні слуг,
І несходимі вільні всі дороги,

І правда всюди, і життя навкруг,
І тепла хата в кожного... — До зброї!..
Ватаг! Ватаг!.. Він чув, то кличе друг,

Іван Рахівський... З мрії дорогої
До дійсності вернувся. Перед ним
Стояв Іван. Пливли слоти сувої,

І плив нічної мряки чорний дим...
Розтанули палаци і чертоги,
Деь гримнув постріла далекій грім.

Оточені? Він став на рівні ноги,
Зігнувшись, пильно подививсь навкруг,
Хитнулись люттю брови рівні, строгі...

— Ланцюг? — спитав, — розіб'ємо ланцюг!—
І крок зробив... Гей, начувайся, враже!
Вже над тобою занесли обух

Опришківської бартки. Гей, поляже
Пихате панство. Упадуть із плеч
Вельможні голови... Це Довбуш каже!..

В пільмі осінній блиснув сталлю меч.

11. IX. 40 р.

СМЕРТЬ ДОВБУША

Він похилився, схопився за одвірок,
Але не впав. І постріл, і п'їтьма,
Немов незаперечний долі вирок,
Повиснули в ту ніч над усіма.

Не так хотів він кров свою пролити,
Не від зрадливих рук, а там — в бою
Нехай лилась би на камінні плити,
На землю рідну, в рідному краю.

І мов туман над ранішнім озерцем,
Все попливло... І душу жаль пройняв,
Що знав її, кохав великим серцем,
Та зрадниці в коханій не пізнав.

Він бачив смерть. Вона панів косила...
Він бачив смерть. Та ось тускніє зір,
Його самого покидає сила...
Йому б до гір, туди до Чорних гір,

Повз Черемош, за Космач, Криворівню,
Углиб, углиб, все далі від людей...
На очі сумерк насувався тінню
Він голосно востаннє мовив: „Гей!..

„Хлопці, ви молóдці!
Візьміть мене на топóри
І занесіть в Чорні гори.
Як там мене занесете,
На дрібний мак посічете,
Нехай ворог не збиткує,
Мого тіла не катує!“

І на барткí поклали ватага,
Прослухавши слова його останні.
І тихо - тихо до ноги нога
Ішли всю ніч. Всю ніч... А на світанні

Спинилися у невимовній горі,
На Піп Івані — спадистій горі...
І він підвівсь, оглянув Чорні гори,
Послав вітання вранішній зорі.

„Прощайте, — мовив, — не складайте зброї!..
Прощайте, браття!.. Гори... гей, туман...“
Пливла зоря зза брами кам'яної...
І знову кров закапала із ран.

І там, де впала крапля його крові,
Зарошуючи крем'янисту путь,
Там розцвіли багрянцем пурпурові,
Червоні маки...

Та й тепер цвітуть.

13. IX. 40 р.

* * *

Десь рідня згадає в час вечері,
Що не був я дома другий рік.
Я ж отут, де гори та печери,
Де ліси та шумовиння рік.

Краї багатий на красу та вроду
Назавжди мене причарував.
Ліс дає тинисту прохолоду,
Черемош водою напував.

Я звернувся до вітру, що пронісся,
Я просив, щоб вище хмар орли
Полетіли на мое Полісся
І рідні поклін передали.

Щоб мій батько і нерідна мати
Знали, де я в ці погожі дні...

Хоч навів я полюбив Карпати,
Та й на мить не забував рідні.

14. VIII. 40 р.

ХМАРА

Темні тіні впали на долини,
Заступили світ.
Олив'яна хмара лине - лине
З заходу на схід.

Поміж хмари креше громовиця —
Серце защемить.
Поспішає до Дністра Бистриця,
Піниться, шумить.

Свище вітер з логу - перелогу —
Він віщує град.
Перетнули хмарам шлях - дорогу
Бескиди Карпат.

Насувалась, тільки не прорвалась
Крізь камінний ряд.
Об шпилі хмарина розірвалась,
Попливла назад.

Не пронесла грозіві погрози
На зелений гай.
Пролила рясні холодні сльози
У ріку Дунай.

17. IX. 40 р.

В СТАРОМУ ЛІСІ

В старому лісі тихо і волого
Гриби ростуть біля мошистих пнів.
Повільний струмінь духу лісового
Терпким і прілим подихом проплив.

Лише стирчать, чорніють корневища
Геть вивернутих бурею ялиць.
Колись і тут промчала буря - хвища
З гурчанням грому, з сійвом блискавиць.

Дрімає ліс. Туманиться волога,
Та крізь зелене запинало віт
Видніється покручена дорога
В село сусідне.

В далечінь.

У світ.

17. IX. 40 р.

* * *

З далеких мандрів і доріг
Вернусь до батьківської хати,
Переступлю низький поріг
Бажаним гостем. Зустрічати
Так просто будуть — всі зрадіють,
Старі батьки помолодіють.

У тихий вечір вийду сам
На шлях вербовий за городи,
Полям вклонюся і лісам —
Красі поліської природи.
І ліс сосновий нагадає
Мені ліси в Карпатським краї.

І обернусь я до зорі,
Що не погасла над простором,
І попрошу гнучкі вітри:—
Летить, скажіть Гуцульським горам,
Що я забудь той край не можу,
Бо я пив воду з Черемошу!

23. VIII. 40 р.

З ДОРИГ І МАНДРІВ

АЗІЯ

Я Азію любитиму повік!
Красу її садів, піски суворі,
Ясні долини й піднебесні гори
І кожен вкритий піною арик.

В плодах дозрілих найсолодший сік,
В глибокім небі найясніші зорі,
Степи... степи безкрайні, неозорі —
Щасливий тут узбек, казах, таджик.

І я при кожному камені стою —
Історії сліди упізнаю.
А наді мною небо голубе,

А по степах казахські коні мчаться...
О, Азія! Любитиму тебе,
Вогненна зірко у сузір'ї щастя.

22. XI. 39 р.

РЕГІСТАН

Є в Самарканді площа Регістан,
Неначе в давнину камінні двері.
Трамбована іще при Іскандері,
Вона лежить, як стомлений титан.

Кривавий пир справляв тут Чингіз-
хан,

Залишивши руїни, мов печери.
Тут золоті храми своєї ери
Возводив завойовник Тамерлан.

Мечеті тут Шир - дор і Тілля - кари
Нам свідчать про далеку давнину. -
І золотом сіяють їхні чари.

Та з нас мулла не править дашину.
Ми знаємо — мечетям цим не чути
Ні дзвону зброї, ні гріхів спокути.
1939 р.

АРАЛЬСЬКЕ МОРЕ

I

Утомою і сонцем залитé
Благословенне будь, Аральське море!
Блищиш перед моїм невтомним зором
Ти в час передвечірній золоте.

Кінця не бачу я твоїм просторам.
На узбережжя, від пісків руде,
Хитнувшись, промінь сонця упаде
І згасне догорілим метеором.

А я стою над берегом крутим,
У синіх водах пил доріг обмивши
І босі ноги у піску зігрівши.

Зникає пароплав, зникає дим...
Стою, залитий сяйвом золотим,
Навік Аральське море полюбивши.

АРАЛЬСЬКЕ МОРЕ

II

Останнім променем позолотивши
Піщану рівнину, колючі трави
І прибережні згір'я величаві,
Сховалось сонце. Хвилі плещуть тихше,

Із Кизил - Кумів теплий вітер дише,
Між хвиль зникають блиски золотаві.
На Сир - Дар'ї зустрічні пароплави
Крізь сутінь загукали голосніше.

Відгомоном пішла навкруг луна,
Озвалася далека далина
І загукала аж до гір Тянь - Шаня.

Широкі золотих степів просторці,
Ваш поклик прийде у далекі гори
І там поміж стрімких вершин розтає.

АРАЛЬСЬКЕ МОРЕ

III

І знов, і знов степами Казахстану...
Знов під промінням сонця золотим
Летить експрес. Зникає білий дим,
Зникає міражів хитка омана.

Знов рівнина квітуча, знов піщана,
Над нею в голубому небі грім —
То рокот літаків над степом тим,
Де йшли криваві орди Тамерлана.

О, Казахстан! Ясні аральські води!
Я з України вам привіз поклін,
Я вам привіз привіт мого народу.

Вітаю радість золотих долин.
Вітаю щастя кожного аула,
Казахську пісню і домбру Джамбула.

Липень - Листопад, 1939 р.

ЧАЙХАНА У САМАРКАНДІ

Частував мене чайханщик чаєм
З чистої, як сонце, піали.
Перед нами пишно, величаво
Молоді акації цвіли.

Ми сиділи у тіні шовковиць
На старих бухарських килимах.
І чайханщик — запальний промовець—
Самарканд возносив у словах.

Слухав я і знов переді мною
Слався золотий Узбекистан,
Бухара за древньою стіною,
Самаркандська площа Регістан...

А пісками грізною ходою
Іскандер війська незламні вів,
Чингіз - хан з кривавою ордою,
Тамерлан в поході бойовім.

І пісків здіймалась піна біла
Закривала давнину в пітьмі...

Угорі шовковиця шуміла,
А під нами квітли килими.

Шелестіли дерева весінні,
Пінилась в ариках суук - су.
Самарканд у сонячнім промінні
Уставав, як казка про красу.

Жовтень, 1939 р.

В ДОРОЗІ

Чи не доволі мандрувати
Мені серед пісків, пустель?..
Десь коло батьківської хати
Стара шовковиця росте,
Там під солом'яним причілком
Гніздечко ластівка звила,
Над квіткою невтомна бджілка
Клопочеться...

А вбік села
Сосновий ліс встає, мов хмара,
Прозорий обрії закрива...
З полів додому йде отара
І золотиться курява.
Там пісню хочеться співати
Серед лісів, поміж осель!..
І справді — годі мандрувати
Мені серед пісків, пустель.
1939 р.

ШЕВЧЕНКО
В НОВОПЕТРОВСЬКОМУ УКРИШЛЕННІ

Сухі піски доходять скель. Солоне
Морське повітря звільна доплива.
Лущиться шкіра, зшерхнули долоні.
Від спеки туманіє голова.
І нікуди сховатися — пустеля,
Самотність і задушлива журба.
Стоїть - чорніє Кара - Тау — скеля
Та одинока, як солдат, верба.
На гарнизонному дворі, та море,
Каспійське море б'є в пісок рудий...
Така безмежність, отакі простори,
Та де подінешся, сховаєшся куди,
До кого звернешся, кому в тривозі
Повідаєш пекучий біль і сум?

Він похилився на камінь при дорозі,
Підперши голову, тяжку від дум.

І раптом вітер налетів з пустелі,
Зашарудів пісками, зашумів,
З гурчанням хвилі кинулись на скелі,
А він стояв, немов закам'янів.

Та десь перегукнулися солдати
І він здригнувся, голову підвів...
О, він би ладен півжиття віддати,
Щоб скель оцих, казарми і пісків
Не бачити, не знати їх ніколи!..

А вітер налітав ще дужче знов...

Він випростався, подививсь довкола,
Каргуз ізняв і берегом пішов.

Змутніло небо. Ще одна хвилина,
І сивий простір моря потемнів.
Чайок тривожних збуджене квиління
Зникає в шумі, в рокоті вітрів.
Летять піски із мертвої пустелі,
Летять сухі, нагоняють переляк.
Мов у диму стоять щербаті скелі
І море на скелястий Мангишлак
Стрибає люто, з шумом відступає,
Рокочучи і пінячись, і знов
Пустельний вітер з посвистом шугає...

Він проти вітру берегом ішов
Запилений, забризканий водою,
Утомлений самотністю, журбою—
Він хоч на мить забутися хотів...

І несподівано, отак, як налетів,
Затихнув вітер. На круті відноги
Щербатих скель сідає пил і бруд.
І в напрямку Хівинської дороги
Чвалає перев'ючений верблюд.

Змовкає море. Він стоїть над морем
Вітрів далеке слухає виття.
І оповитий невимовним горем
Шукає хоч глухого забуття,
Хоч спогаду якогось... Та приходять
Згадки, щоб душу більше отруїть...

Вже вечоріє. Вартових розводять
В укріпленні. А він стоїть, стоїть...

І випав дощ, і нагадав діброву,
Шуршання листя, шарудіння трав,
Цілющу воду голубу дніпрову,
І села наддніпрянські нагадав,
Убогі села...

— Ні! Не покорюся,
Не покорюся!.. — Стиснув кулаки...—
Ще води дніпрової нап'юся,
Ще понесу усі свої думки
Туди у села—де голодні, голі
Невольні люди в кайданах, в імлі..
Ще буде боротьба, ще буде воля,
Ще буде, буде! правда на землі!
Ще буде боротьба свята, кривава,
Дух боротьби незборений, живий!..

Укріплення пустельна ніч вкривала,
В пітьмі перекликались вартові.

1939 р.

ПРОЩАННЯ З АЗІЄЮ

Я покидаю азіатський степ.
Востанне обдивляюся довкола
Прощальним поглядом. Форт Олександрівськ
Примружений стоїть між скель щербатих
Над синім Каспієм. Витка дорога
Пісками, кам'янистими горбами
Звивається вузенька, туманіє
І губиться нарешті вдалині.
Куди вона іде? Колись із Хіви
Ішли по цій дорозі каравани,
Везли шовки та килими персидські,
Лишаючи позаду недолугих
Ізмучених пустельницьким безводдям
Верблюдів на дорозі. Східний вітер
Піском заносив їх горбаті трупи
І мчався далі...

Тільки білі кості
Обабіч при дорозі залишились,
Сліди ж копит пісками занесло.

Куди не глянеш — за горами гори.
Колючі трави іноді побачиш
Руді та помарнілі, а за ними
Піски, піски — пустельний Мангишлак.

Від моря долітає раз і вдруге
Протяжний і задумливий гудок.
Я збуджуюсь від дум, я озираюсь
І йду на пароплав.

Прощайте, гори,
Піщаний степ, Каспійське узбережжя,
Замріяна дорога в далечінь!
Передвечірнє море рожевіє.
На палубі узбеки і казахи
Говорять щось, помахують руками,
Показують на берег. Там лишився
У сірії огорожі скель вечірніх
Форт Олександрівськ і зелений сад
Великий і розкішний — сад Шевченка!
Оаза і окраса!

Творчі руки
Великого поета посадили
Акації, шовковицю та верби
Серед пустелі. Ні сатрапи царські,
Ні жах казарми, ні суха пустеля
Співця гаряче серце не згасили.
Він покорив пустелю — виріс сад.

І саду розростатись, зеленіти,
Бо ми йдемо, невтомні, незборимі,
В пісках знаходимо вугілля, нафту,
Дороги прокладаємо, возводим
На зрошених пісках міста квітучі
У зелені садів...

Зникає берег,
Рожеві води Каспія повільно
Хитають пароплав. Заходить сонце
І відблиски колишуться на хвилях,
І золотиться хмарка вбік Кавказа...
А пароплав пливе, а час іде,
Величній час...

Я знов сюди приїду
У край оцей, що квітне — розквітає,—
Тоді і Магишлак і всі простори
Зазеленіють, як Шевченків сад.

Липень, 1939 р.

КРИМСЬКА ГРОЗА

Плине грозова хмарина
Над просторами морськими.
Заховаймось, Катерино,
Під платанами густими.

Чуеш дальні грому вдарі,
Впала крапля, мов сльоза.
Чорне море, чорні хмари,
Чорні гори — йде гроза.

Бачиш, вітер піднімає
В морі хвилі чорно - сині
І об берег розбиває —
Тільки бризки білопінні.

Ось схрестились блискавиці,
Освітили чорні хмари,
Освітили наші лиця,
Схили гір, овець отари.

Грім, гроза, вітрів шуміння,
Нагинаються ліси.
Скільки пориву, стремління,
Скільки грізної краси!

Ти лякаєшся, Катруся? —
Та в Криму ж чудові грози!
Хай буйні дощі проллються,
Виноградні поять лози.

Щоб зросли важучі грона,
Повні хмелю і дозрілі,
Щоб було вино червоне
Та й на нашому весіллі.

Лийся, дощ! Вже тут хмарина...
Ой, грозовище ж скажене!
Ближче, ближче, Катерино,
Ближче притулись до мене.

1939 р.

Світло впало синім метеором
На круті відноги Демерджі,
Дівчино, отут над Чорним морем
Про любов свою мені скажи.

Так скажи, щоб крем'янисті брила
Ворухнулись, щоб відчув я крила,
Щоб сріблясті змовкнули тополі
Й Чорне море, що шумить поволі,
Замовчало. Щоб у тишині
Про любов казала ти мені.

Так скажи, щоб зорі завогнились,
Щоб каміння в льоті зупинилось,
Щоб від дотику моїх долонь
Чорний камінь викресав огонь.
І щоб разом зникли навкруги
І тополі, й моря береги,
І гірського вітру течія,
Тільки залишилися — ти та я.

І не ти та я. В нічній п'їтьмі,
Щоб стояли тільки двоє — ми.
І не двоє, ні, не двоє ми —
Щоб ні нас, ні ночі, ні п'їтьми,
Що гарячі подихи несе —
А любов, що полонила все.

Серпень, 1939 р.

Алушта

СОКОЛИ

Край високої скали
Звили гніздо соколи.
Та зросили в нім малят,
Сизокрилих соколят.
І сиділи у гнізді
Соколята молоді
І дивились навкруги...
Б'ється море в береги
Крем'янисті, кам'яні,
Плещуть бризки срібляні.
А з другої сторони
Аж до обрію лани
І в усі ланів кінці
Златорунні пшениці.
Видно села між садів,
Обважнілих від плодів.
В третю сторону — ліси
Повні свіжості, краси,

І за ті ліси щодня
Вітер хмари проганя.
А по той бік, де в сутінь
Никне сонця золотінь,
Аж куди сягає зір
Тільки й видно пасми гір.
Так з високої скали
Оглядали соколи
Південь, Північ, Захід, Схід...
„Ой, який же дивний світ!
Ой, скоріше б нам зрости,
Облетіти всі світи!..
Уже літо при кінці,
Вже пожали пшениці,
Вже зеленії сади
Віддали свої плоди
І на схилах гір уряд
Вже збирають виноград.
З верховин сповзають хмари —
То овець ідуть отари.
І насупроти вітрам
Час летіти соколам.

Вечір. Ночі впала тінь.
Батько - сокіл прилетів.
Подивився на синів,
Сизокрилих соколів,

І поглянув у той бік,
Де він бачив увесь вік,
Аж куди сягає зір,
Тільки сірі пасма гір,
Подивився і сказав:
„Наближається гроза,
Ми в грозу не будем спать,
Нам під бурями літать,
Як не сміє жодна з птиць,
Вище хмар і блискавиць!
А гроза не стомить нас,
То ніхто не зломить нас!“

І не спали соколи.

Чорні хмари приповзли,
Серед ночі в тишині
Загули вітри страшні.
Рвуть старі кущі з корінням,
З гір кидаються камінням,
Мов ключі огнених птиць,
В'ються стріли блискавиць.
І відчувши бурю, грім,
Всі за соколом старим
Із високої скали
Полетіли соколи.

Супротивний вітер б'є
В груди, в крила — не дає
Підніматись вгору їм.
В'ються хмари наче дим.
Розлучає темінь їх,
Чути регіт, бурі сміх,
Плеще злива, буря свище —
Соколи все вище, вище.
Розбивають хмар вали,
Рвуться вгору соколи.

І — прорвались крізь грозу!

Рідні скелі — унизу,
Ясні зорі — угорі.
Соколи - богатирі
Дишуть повними грудьми,
Бачать грози під крильми.

Раптом блискавка звилась,
Стрепенулися ураз,
Всі побачили — на них
Мчала зграя птиць чужих,
Зграя лютих ворогів,
Чорнокрилих яструбів.

І бистріше блискавиць
На чужих, на чорних птиць

З вишини зірок, згори
Кинулись богатири.
Уночі в грозі страшній
Зав'язався лютий бій.
Налетіли раз, і ще —
Яструбина кров тече,
Яструб падає навznak,
На крилі кривавий знак.
Другий збитий відліта,
Буря пір'я розміта.
Підлітає третій вряд,
Та на нього, наче град,
За ударом ще удари,
Він униз упав між хмари,
Так, як падає каміння...

Ранок. Сонячне проміння
Знову землю зогріва,
Знов підводиться трава,
А на ній роси сльоза.
Пронеслась нічна гроза.
Світло сонця навкруги,
Б'ється море в береги.
Вдалині стоять ліси
Повні свіжості, краси,
Йдуть отари на ланах,
Квітнуть села у садах.

І з високої скали
Все це бачать соколи.
Їм згадалася гроза
І один із них сказав:
— Серед ночі, серед тьми
Захищатимем крильми,
Захищатимем грудьми
Землю, де зростали ми!

І під сонцем край скали
Спочивали соколи.
Тільки батько їх не спав —
Сон синів охороняв.

1939 р.

ВЕРБОВИЙ МЕД

ВЕРБОВИЙ МЕД

Напровесні вербовий мед із гіркуватим при-
смаком

Рухлива, заклопотана визбирує бджола.

Пролине літо. Втоплена, колись осіннім при-
смерком

Із стільників поп'є його, немов із джерела.

І здасться їй, що це весна, що верби в цвіті
пишному,

І здасться, що вербовий мед — то вся весни краса,

З диханням квітів трепетним, із спогадами ніж-
ними,

Солодкими, що жоден з них довіку не згаса.

Отак і я. Задумаюсь колись осіннім присмерком
І за серпанку спогадів прилине тихо знов
Любов далека...

Хоч вона і з гіркуватим присмаком,—
Це найсолодший спогад мій, бо перша це любов.

б. V—21. IX. 40 р.

* * *

Ти відрада моя і згуба,
Та далеко до каяття.
Уклоняюсь тобі, моя люба,
Я шукав тебе все життя.

Білий цвіт шумів на калині,
Роси падали в лободу,
Я шукав тебе при долині,
Розмовляв з тобою в саду.

Зорі сипали срібні стріли
На зарошені пелюстки.
Ти зустріла мене, зустріла
Біля місячної ріки...

Лист калиновий над водою,
Обриваючи, вітер ніс.
Розлучалися ми з тобою,
В різні сторони розійшлись.

Журавлі потяглися в ірій,
Змовкнув жайворон у вівсі...
Знай—коли б у богів я вірив,
Я молився б твоїй красі.

Звірся щирому серцю, люба,
Ні, не буде в нас каяття.
Ти відрада моя — не згуба,
Я шукав тебе все життя.

14. I. 40 р.

* * *

Ходили ми вдвох край узлісся,
Душиста черемха цвіла.
На щастя отут ми зійшлися,
То, мабуть, нас доля звела.

Над нами пролинув лелека,
Я квіти для тебе збирав.
Хотілось, обнявшись, далеко
Іти нам по килиму трав.

Була ти немов нетвереза,
В вінку із квіток лісових.
І нам уклонялась береза
І трави лягали до ніг.
І вслід шепотіло нам листя,
Коли ми ішли до села...

На щастя отут ми зійшлися,
На щастя нас доля звела.

16. VIII. 40 р.

* * *

Нам не везли купці із Хорасана
Шовків коштовних, килимів важких.
В дитинстві не зазнали ми так само
Ні радощів, ні розкошів бучних.

Ми знали небо, ліс і землю чорну,
Хліб житній їли, воду із криниць
Пили і смакували животворну
Під розмаїте щebetання птиць.

Нам слався килим оксамитний з моху,
По ньому йшли ми, по густій траві...
Отак росли і вирости потроху
Кріпкі нівроку, сміливі, живі.

Ходім же й далі. Стелеться краса нам.
Ходім, щоб випить щастя келехи.
Бо світ встає казковим Хорасаном
І килимами стелються шляхи.

20. V—21. IX. 40 p.

* * *

Ми розлучились восени з тобою,
Кленове листя вниз несла ріка.
І я тебе запам'ятав такою,
Як ти в той день стояла над рікою—
Печальні очі й посмішка гірка.

5. IX. 39 р.

* * *

Ти мені не присилаєш звісток,
Ні листівки, ні того листа...
А в саду моїм росте любисток,
А любов у серці вироста.
Щедре сонце зогріває ніжно
Той любисток, щоб не помарнів.
А калина, що росте суміжно,
Захищає від сухих вітрів.
Я води криничної відерце
Під любисток виллю — хай росте.
Ти ж зігрій мое спрагливе серце
І любов ще більше розцвіте.
Ти подай одну із теплих звісток,
Від яких надія ожива.
Адже там, де вироста любисток,
Не зростає там розрив - трава.

16. V. 40 р.

* * *

Я знаю — ти сюди не прийдеш,
Мені руки не подаси,
Не зачаруєшся цим лісом
В сріблі зимової краси,—

Та жду тебе... Стою і марю,
Забувши лижви на снігу.
Ніхто не заважає бачить
Тебе єдину, дорогу.

5. III. 40 р.

* * *

Знов черемха стара розцвітає
Між кущів моложавих ліщини.
Я піду у черемхи питаю,
Чи сюди не приходять дівчина.

Чи вона не стоїть у мовчанні,
Як стояла в той вечір останній?
Чи не слухає подихів звуки,
В тишині похилившись на руки?

Між кущів моложавих ліщини
До черемхи вже й стежки немає...
Ні, сюди не приходять дівчина,
А черемха — цвіте - розцвітає.

11. I. 40 р.

ТВІЙ ЛИСТ

Твій перший лист мені прийшов сюди.
Як я зрадів!..

Засніжені дороги,
Морозний вітер, в інеї сади,—
А в серці весняні надії і тривоги.

Я знову тут. В садах уже весна,
Ласкаво пролісок синіє ранній,
Та в серці прохолода, тишина,—
Не прийде лист...

Той перший — був останній

10. IV. 40 р.

Ірпінь

* * *

В тім саду, де гуляли удвох ми колись,
Сам сьогодні ходив я між глоду.

Знов весна, знов черемхи старі розцвілись
І така ж весняна прохолода,
І так само воркоче веселий ручай,
Біжучи між кущами густими...

Всіх знайомих сьогодні в саду я стрічав,
Та не стрінулась ти поміж ними.

4. IX. 39 р.

ПЕРЛИНА

Бує день, чи вечір пригаса,
Чи ніччю рівно вкютана долина.
Ти найдорожча серцеві перлина,
Завжди в очах мені твоя краса.

Спадає ранку срібляна роса,
Із саду лється пісня солов'їна...
А в серці знову — тільки ти, єдина,
Що заслонила землю й небеса.

Не розплету я русої коси,—
Я буду гостем на твоїм весіллі.
Хтось інший вип'є полум'я краси.

А я в чадному, чорному похміллі
Всі заглушу весільні голоси
Єдиним покликом:—Не спокуси!..

Березень, 1940 р.

* * *

Сумирна осінь. Листя золотіє,
Каштани падають.

А ми ж колись
З тобою вдвох, моя любов, надіє,
У весняному розквіті зійшлись.

...Вже листопада золотиться злива...
І я один.

Та я забуду гнів.
Лише б, кохана, ти була щаслива,
Щоб він любив тебе, як я тебе любив.

13. IX. 40 р.

* * *

Я не того сумний, моя подруго,
Що я без тебе залишився сам,—
Сумую з іншого —
Все думаю: чи з другим
Гаразд тобі, чи ти щаслива там.

5. IX. 39 р.

* * *

Вранішня моя зоре,
Вмитая росою,
Чи на щастя, чи на горе
Сієш красою?

З ким ти в місячній долині,
Лагідна та мила?
Кому, зоре, світиш нині,
Як мені світила?

Кого тепер обвиваєш
Русою косою,
Кому серце звеселяєш
Дивною красою?

Вранішня моя зоре,
Яблуке квітчаста!
Скажи мені, чом так скоро
Проминає щастя?

Златокоса, сині очі,
Сонце моє красне!..
Світи, зоре, кому хочеш,
Тільки не погасни.

А коли піду камінням
На високу гору,—
Освіти мій шлях промінням,
Вранішня зоре!

5. III. 40 р.

ДИТИНСТВО (ПОЕМА)

ПЕРША ГЛАВА

I

Далекі друзі ранньої пори,
Давно не бачені і все ж кохані!
Ще віком і душею не старий
Ніхто із нас, та наші роки ранні
Хотів би я із вами пригадать
Разом у братнім товариському колі —
Куди кого з вас заманила доля
Від вас самих хотів би я узнать.
Дитячий вік на радість не багатий,
Печально й солодко його згадати.

II

... На обрії встає сосновий бір,
Неначе з хмарами підвівся разом.
Селянська хата, невеликий двір,
Повітка і плетінь із перелазом,
Садок, город, похилене гумно,
За ним шляхи вербові в чистім полі
І саду „панського“ стрімкі тополі
Старі та суховерхі. Так воно
В згадках, в уяві ясно устає
Дитинство вічнопам'ятне мое.

III

Під хатою шовковиця стара,
Три вишні, груша простягає віти,
В тіні жасмин поволі умира,
Але бузок цвіте — принадні квіти!
Над ними кружать та гудуть джмелі,
Їх обережно зламують у свята
І з ними по селу ідуть дівчата,
Їх ми рвемо, пригнувши до землі.
А за селом синіє рівно гай,—
Село Тупичів — мій поліський край!

IV

Поліський краю! В злагоді зійшлись
Ліси соснові і поля широкі.

Тут я зростав, тут я блукав колись
В мої дитинячі чабанські роки.
Ви знову встали в спогадах моїх
З лугами і вербовими шляхами,
З моїми друзями - товаришами,
Героями часів і днів нових.
Та я почав згадки не до ладу —
Не так надалі мову поведу.

V

В дитинстві я любив ходити в ліс,
Люблю й тепер густі ліси тінністі,
Міцних дубів розложистий навіс
І шум берез, і липи густолисті.
Люблю ліщини й вільхи глушину,
Що таємниче, лагідно шепоче,
Немов шумінням розказати хоче
Мого дитинства казку чарівну.
Ось шепотить зелена крушина
І виростає казка чарівна.

VI

Та це не казка. Це не давнина.
Це все встає у пам'яті яскраво...
За полем ліс підвівся, мов стіна,
Там між дубів, між сосен кучерявих
Іде дорога бита і витка,

Корінням перетнута, піскувата.
В гущавині при тій дорозі хата,
То хата Маркіяна - лісника.
Він у лісі до нас прибув під осінь,
Зазимував і залишився зовсім.

VII

Ніколи до села він не ходив.
Прибувши, сам у лісі поселився,
Високим тином двір обгородив,
Ні з ким в селі, як кажуть, не кумився.
Його хазяйством правила стара
Глуха бабуся. Ще була дитина
Семи років — його дочка єдина.
Бабуся не виходила з двора,
Дочка ж сама у лісі скрізь гуляла,
Але людей побачивши, тікала.

VIII

Та ще найняв під весну пастуха
І більше не було уже нікого.
Відомо, що стара була глуха,
На диво й пастуха привіз німого.
Пастух протяжно на корів гукав,
А Маркіян, з густою бородою,
Ходив по лісі тихою ходою
І навіть дров селянам не давав.

Така уже робота лісникова,
Щоб відбирать у селянина дрова.

ІХ

І жив лісник відлюдком. У селі
Його і не любили і боялись,
І лаяли нещадно, і кляли,
А деякі помститись нахвалялись,—
Були й такі. Чи знав про це лісник,
Чи може і не знав, та все ж повільно
Ходив поміж дерев і пильно - пильно
Дивився й слухав — так напевне звик.
Але хоч за крадіж усіх карали,
Селяни ліс таки потроху крали.

Х

А був у нас від царини сусід
Хазяїн не старий — Денис Покрова.
Він деревину дорогих порід
Із лісу віз і віз смолові дрова.
Про нього так мовляли на селі:
Денис не те, щоб справді був багатий,
Не те, щоб хитрий був, а — хитруватий.
Не любить працювати на землі.
Він ліснику на возі щось одвіз
І, як у свій, у панській їздив ліс.

ДРУГА ГЛАВА

I

Стояла наша хата в край села.
Що край села сказати не беруся,
А все ж біля околиці була.
На вигоні кричали завжди гуси,
А цариною, що ішла повз нас,
В сусідні села їхали підводи,
В колодязі на розі брали воду
І коні напували повсякчас.
Вставала курява густа, кудлата,
Запилені були садок і хата.

II

І був у нас сусід (по другий бік),
Був у сусіда син мені ровесник.
Ми з ним дружили вже не перший рік.
Ні лісовик, ні навіть перелесник
Вже не лякали нас. В густі ліси
По запахуці ягоди суніці
І по гриби ходили ми із Грицем
В передосінні золоті часи,
По сік березовий в весняний час,
Бо здавна так заведено у нас.

III

Була весна і журавлів ключі
Вітали нас курликанням звисока,
В дзьобу вільхову гілку несучи,
Летіла у густий сосняк сорока.
Пурхали заклопотані шпаки,
Невтомні метушилися синиці,
Дятли, дрозди і всякі інші птиці...
На деревах тужавіли бруньки,
У болотах шуршали комиші,
Під сонцем ворушились мураші.

IV

Це час, коли після зимових днів
До лісу вперше вирушити можна.
Ні хмароньки! і обрії заяснів
І на душі приємно і тривожно.
Це час, коли з берез солодкий сік
Тече. Ліси й поля заговорили,
Це час принести соку у барили,
Почастувати дома чисто всіх.
І ось ми з Грицем твердо вирішаєм
І ранком у неділю вирушаєм.

V

Нас зустрічає вже знайомий бір.
Спочатку сосняки густі та рівні,

Затим дуби... Ось при дорозі двір,
За частоколом чути голос півня,
Собака брязнув цепом. Ми спішим,
Щоб хату лісникову проминути
І непоміченими промайнути,
Аж похолонуло нам на душі.
Бо чули ми, що той лісник — звірюка.
Шепоче ліс, тривожно серце стука.

VI

Проїшли нарешті. Білі стовбури
Струнких берез маячать нам щасливо,
Сміється сонце радісне згори,
Ми чуємо птахів привітні співи.
Береза кожна рівна і струнка
І, наче коси, опустила віти.
Під кожною повнісіньке корито,
Продовбане рукою лісника.
Та лісника нема. З Грицьком удвох
Барильця ми поставили на мох.

VII

Для певності оглянулися ще —
Нема нікого. Соку напилися,
А він по жолобках тече, тече...
І ми барильця наливачь взялися.
Та ось Григорій підхопився враз,

За ним і я. Зашаруділо гілля
І очі, як розжарене вугілля,
Ізза берези глянули на нас.
Тікати! Заховатись! — Це найкраще...
Та — дівчина майнула через хащі.

VIII

Чия вона? Звідкіль така прудка?..
Так думав я. На плечі взяв барило
І ми пішли обходити лісника.
Ішли напружені, не говорили,
Все озиралися. Пташиний крик
Тривожив нас. Обходили кущами,
Ось вийшли на дорогу — перед нами
Страшний з дробовиком стояв лісник.
Він нас повільним оком озирнув
І, слова не сказавши, завернув.

IX

Лісник до свого двору нас привів.
Мене від страху покидали сили.
В очах у Гриця я побачив гнів.
І от лісник опорожнив барила
І, пригрозивши, відпустив обох.
Нам страх пройшов. Ми, обійшовши боком,
Барильця знову наповняли соком,
Рішуче їх поставивши на мох.

І — диво. Знову дівчина стояла,
Та лісника на цей раз не позвала.

Х

Напевне їй подобалося те,
Що ми по сік вернулися удруге.
Вона ішла за нами крізь густе
Кущів сплетіння. Лячність і напруга
Нас швидко з лісу вивели. І ми,
Вже ідучи узліссям, озирались,
Все лісника зустрінути боялись,
Та ось зітхнули повними грудьми.
На нас проміння сипалось гаряче...
Отак я вперше лісника побачив.

ТРЕТЯ ГЛАВА

І

Весна в цвіту. Пролинула гроза,
Травневу зелень напувала злива.
Виблискує росинка, мов сльоза,
І кожна травка у саду щаслива,
І луг у барвах квітів молодий
Пишається, як лагідна дівчина,
Поглянеш і згадається Тичина: —
„Квітчастий луг і дощик золотий...“

А від полів дрімотний вітер дише.
Що може быть за пору цю миліше!

II

Далеко десь воркоче грім. Село
Обрамлене веселкою - дугою...
В часи такі мене у даль тягло
Неподоланим духом неспокою.
Та це було не тільки в ті літа,
Ще і тепер, як тільки час весінній
Зігріє землю в лагіднім промінні,—
Мене тривога мандрів обгорта.
Мені вважається далекий край
І я спішу у Крим чи на Алтай...

III

Згадалося — через село колись
Цигани йшли. Каруци із шатрами
На вигоні спинились. Я дививсь,
Я марив невідомими краями.
Хотілося покинути село,
Піти з циганами у світ далеко,
Хоч я тоді іще й не знав Алеко,
А про Земфіру їй гадки не було.
Але село тоді я не покинув,
Хоч за каруцями думками линув.

IV

Як швидко розгортається весна!
 А ще скоріш її краса промчиться.
 Вже зацвітає в полі ярина,
 Не зглянулись,— а тут і косовиця.
 І поглядають звечора дядьки,
 Чи хмар нема, чи буйно впали роси
 (Погода, бач!). І набивають коси,
 За кожним тином дзвонять молотки.
 Ах, скільки радості за косарями
 Ходити болотами та лугами!

V

Душиста у покiс ляга трава,
 Над лугом пахощi, лiтають бджоли.
 Убiк кущi, тiнистi дерева...
 Ах, скiльки радостi! Цього нiколи
 Я не забуду. Золота пора
 I року й вiку. Конi на узлiссi
 Кивають головами — напаслися,
 Ми стережем їх — горда дiтвора.
 Щедротне сонце палить, припiка.
 Якби отут при лузi та рiка!

VI

Обiднiй час. Димує в казанi
 Смачний кулiш. I косарi у колi

Сидять під берестами у тіні,
Утомлені обідають поволі.
Покоси сохнуть. Через день чи два
Дівки з граблями прийдуть, молодиці —
Покоси перетворяться в копиці
І в сіно перетвориться трава.
Стоги зелені встануть, наче хати,
Їх заквітчають піснею дівчата.

VII

І ось уже в стогах уся трава.
Ні злива не пошкодила, ні роси.
І ось уже наблизились жнива.
Проклепані дзвенять у полі коси.
А жито пожовтіле вже стоїть,
Із колосків аж випнулося зёрно,
Чию воно увагу не приверне!
І кожен розпочав жнива свої.
Та закінчить не кожному прийшлося...
Самотньо похилилося колосся.

VIII

Жита вже дожинали. У вівсі
Кричали перепілки полохливі...
Налякані, стривожені усі
Селяни швидко спорожняли ниви.

Возили житні копи. Ярину
Скоріш косили, навіть недозрілу.
При зустрічах похмуρο говорили,
Зі страхом шепотіли про війну,
Про дальній фронт і про чужі Карпати...
Війна!.. Усіх забрали у солдати.

ІХ

Цар - батюшка війну оголосив,
Цар - батюшка пішов на супостата,
Цар - батюшка відняв у нас батьків,
Він їх погнав за себе воювати.
Село стогнало. В кожному дворі,
У кожній хаті полилися сльози,
І потяглись через село обози,
І заридали наші матері.
Наляканий, в якімсь незнанім горі
Проводив батька я... Провів Григорій...

Х

І тихо, тихо стало. Тільки плач
Котився від оселі до оселі.
Не їде ниву засівать орач
І сумно в полі, наче у пустелі,
І сумно дома. Потемніло все,
Нема господаря. З чого почати—
Не знають сестри. Тужить, тужить мати.

Брат старший на собі тягар несе.
Я ж став допомагать бабусі Ользі...
Все тягнуться через село обози.

ЧЕТВЕРТА ГЛАВА

I

Пролинув рік. Мов камінь із гори,
Промчався другий оповитий горем.
В той рік померли наші матері—
Разом осиротіли ми з Григором.
Був день. В передгрозівій тишині
Принишкли осоки і тополі
І насторожено шуміли в полі
Жита і недостиглі ячмені.
Ми з Грицем на хмарину позирали
І до села житами поспішали.

II

На вигоні в селі у нас ставок,
З ним поруч — пошта у саду старому,
А ближче кузня, мовкне молоток...
Не встигли ми добратися додому
Закрапав дощ, ударив близько грім,
Схрестилися у хмарах блискавиці,—
Під кузнею сховалися ми з Грицем

І лячно нам стоять було самим.
Тривожаться ж десь і бабуся й мати,
Хоч би вже під поштовим ганком ждати.

III

В цей час, не підкоряючись, грозі
І маючи свої прикмети в тому,
В ставку ловив під дощик карасі
Денис Покрова. Не боявся грому,
Бо чув його не вперше у житті.
Швиденько над ставком перехрестився,
Довкола пильним оком обдивився
(Любив робити все на самоті),
Підняв кошару — рушив у ставок,
Вже під дощем однаково промок.

IV

Замкнувшись коваль відпочива,
У кузні тихо. На Грицька зза рогу
Дощем різким холодним набива.
І ось ми кинулись через дорогу
До пошти. Блиснуло, ударив грім,
Я підсковзнувся, впав, схопився миттю...
Дощ заволік усе навкруг, мов сіттю,
І бризочки згустились, наче дим.
Наляканий, уже напівсвідомо
Через калюжі я побіг додому.

V

І раптом став, добігши до двора,—
 Закам'янів... Димилась наша хата...
 З сіней назустріч вибігла сестра,
 Вона до мене кинулася... „Мати!..
 Там на порозі мати... не ходи!..
 Горить покрівля... в хату грім ударив!..
 І вибігла... Пливуть низенько хмари,
 Чіпляють за тополі і сади...
 Вщухає дощ... Десь закричали гуси...
 А я стою, стою, не ворухнуся.

VI

Та враз перестрибнув через плетінь
 Денис Покрова. Кинувся до хати —
 І на горище з відрами злетів,
 Залив покрівлю... На подвір'я матір
 Виносили сусіди. У рядні
 На землю мокру під бузком поклали,
 Землею вкрили... Довго, довго ждали —
 Не ожила... Хрестились мовчазні.
 А в сутіння обмили від землі
 І вже вона лежала на столі.

VII

Марудна ніч. Горять навкруг свічки.
 А мати прибрана, спокійна, строга.

Безсонні хрестяться старі жінки,
І сестри схлипують біля порога.
При свічці хтось читає псалтиря.
Я мовчки притуляюсь до бабусі...
... Проснувся я на теплому кожусі,
Устав — горіла вранішня зоря...
Десь телеграма батькові неслася
В далекий край, в далеке місто Ясси.

VIII

Та батько не приїхав. День і два
Його чекали — ніякої звістки.
На третій схоронили. Сон - трава,
Гілки бузку, барвінок і любисток
Зів'яли на могилі. І стояв
Високий хрест із крижем. І стояли
На кладовищі я та Гриць. Мовчали...
Над нами тихо осокор стогнав,
Та журно шелестів бузинний кущик.
І сумно і самотньо, як у пущі.

IX

А через місяць знов стояли ми
На кладовищі у тяжкому горі.
Ми тихо плакали. Разом з людьми,
Над нами сумували осокори
Передосіннім сумом. Жовкнув лист.

Горбком піщаним поміж трав жовтіла
Григорової матері могила,
Дубовий хрест між осокорів зріс.
А ми продовжували сльози лити...
Так сумно нам закінчувалось літо.

Х

А вже як осінь сіяла дощі
На свіжі наших матерів могили,
На осокори, бузини кущі,
На лист опалий і хрести похилі,—
Частенько ми на могилках самі
З Грицьком були. Що думав він — не знаю,
Що марилося мені — не пам'ятаю,
Та дотемна просиджували ми.
А осінь сіяла дрібні дощі
На осокори, на хрести, кущі...

П'ЯТА ГЛАВА

I

Зима!.. Ставок укрит блискучий лід.
З шовковиці срібlistий іней висне.
Піти б на ковзанку — нема чобіт,
А в хаті сутінь, холодно і тісно.
У подруг сестри. Кужіль допряда
Бабуся. Я сиджу, на шибку дишу,

Щоб у садок мені було видніше,
На підвіконня капає вода.
Брат зранку ще поїхав десь по дрова,—
Сьогодні дав коня Денис Покрова.

II

Сумирна сутінь. Півень заспівав,
То значить наближається відлига.
Так хочеться, так хочеться на став!..
А в хату суне темнота, мов крига,
Через холодні вікна. Тишина.
Бабуся поратися вийшла з хати.
Де ж батько? Де ті Ясси? Де Карпати?
Коли вона закінчиться — війна?..
О! Кінь хропе, поскрипують санчата —
Приїхав брат! Я кидаюсь стрічати.

III

Мені навстріч іде бабуня й брат.
Він кожушані скинув рукавиці,
Він щось запально каже про солдат,
Про те, що більш нема чого журитись,
Що скоро зійде радісна зоря
(Він так і каже). Сніг ще не розтане,
Як скінчиться війна і мир настане,—
Бо, чуєте! вже скинули царя!..

Бабуся хреститься, шепоче з жахом,
Її рука мелькає чорним птахом.

IV

Брат заспівав, брат вискочив у двір,
Бабуня хреститься у темній хаті,
Бабуня шепче: „Слава богу, мир...“
Запалює лучину на прикладі,
Сідає. Тихо. Полум'я дрижить...
По часі в хату брат заходить знову
(Він половину дров одвіз Покрові).
Він збуджений, вечеряє, спішить,
Повторює: — Не буде більш царя! —
І дістає спід полу „Кобзаря“.

V

А згодом прибіга сестра. Вона
Стривожено довкола позирнула
І стала. Брат сміється — от чудна!
Ну, говори, кажи, що ти почула?
Сестра шепоче: — Вже війні кінець,
Нема царя... — Брат змахує рукою,
В лиці бабуні менше неспокою.
Лучина блимає, мов каганець.
Брат поспіша — я знаю — до Пилипа.
Надворі сніг під постоломи скрипа.

VI

Та надійшла весна... Прийшли жнива...
(Багатий жне, а бідний зажинає).
Затихнули про мир усі слова,
Війні кінця немає і немає...
Вже зчервоніла і калина й глід,
Настали вересневі дні чудові,
Але ридають змучені удови
І чується тужливий плач сиріт.
Неорані поля. Порожні гумна.
У кожній хаті і тривожно й сумно.

VII

Цим літом я селянські вівці пас.
Разом із Грицем ми ходили в полі,
Сирітська доля поєднала нас.
Надвечір саду панського тополі
Жовтіли нам. Легенький вітер грав,
Виблискувала між тополь дзвіниця,
І пасучись, ішли повільно вівці,
І вечір полохливі тіні слав.
На поле падав заходу багрець,
Трава хрумтіла на зубах овець.

VIII

Щодня ми вдвох були біля отар.
Мрійливо похажали по толоці.

Чи спека, чи поллється дощ із хмар,
У полі ми. Синіє по тім боці
Стіною ліс. І згадувалось нам
Лісами та узліссями блукання,
Пташних кубел та грибів шукання,
Щасливі дні, проведень. отам.
Тоді були ми вільні, як орлята,
Тепер на хліб нам треба заробляти.

ХІ

Хотілось знов побути у лісах,
Дихнути лісовим повітрям знову.
Там рідні нам і кожен куц, і птах,
Там папороть, там хата лісникова...
Згадалась нам весна, солодкий сік,
Погожий день у квітні запахуцім,
Витка дорога у дубовій пуцці,
Згадався чорний мовчазний лісник.
І промелькнула між куцїв гнучка,
Сполохана лісничого дочка.

Х

Напевне десь вона вже підросла,
Так, як і ми за ці злиденні роки...
А дні ідуть, і дням нема числа,
І кожен день навколо нас широке
Порожнє поле... Що нам поспішать,

За вівцями повільно йдемо із Грицем,
Блищить хрестом золоченим дзвінця
І спогадами повниться душа.
Заходить сонце. Сутеніє. Тихо.
Околицями йде в село старчиха...

ШОСТА ГЛАВА

I

Багато сталося значних подій.
В селі змінювалась влада вже аж двічі,
Під лісом з гайдамаками був бій,
Село горіло... І на пожарниці
Зухвало гайдамацький полк ішов,
Немов господар по чужому полю,
Він ще раз на село приніс неволю,
І ще раз полилась селянська кров.
Але село вже піднімало зброю,—
Це звалось громадянською війною.

II

Чабанським нашим дням прийшов кінець,
Ми з Грицем знов гуляли, як раніше,—
Побрали гайдамаки всіх овець...
Село, як туча, вже грозою дише,
А гайдамаки ходять по хатах,
З трухлявих стін виймають одрізани,

А по лісах гуляють партизани,
Синезупанникам нагонять страх.
І ходить чутка — у найближчі дні
Надійдуть таращанці з Городні.

III

Запевне це до гайдамак дійшло,—
Вночі застугоніли їх фургони,
Вони втікли... А вдень через село
Проходив таращанський полк червоний.
Тяглись вози селянські і брички,
Скакали в кожухах кавалеристи
І весело співали гармоністи
З наганами, з шаблюками, гнучкі.
Усі покинули сумирні хати
І вийшли таращанців зустрічати.

IV

А я стояв, дивився через тини
На воїнів, на зброю, на знамена...
Ось проїздить на конику один
Такий, як я,— підв'язані стремена,
А за плечима куций одрізан,
На лобі чуб, в очах огонь юначий...
Де ж Гриць? Невже він так і не побачив?
Могли ж би й ми піти до партизан!
... А Гриць сидів на таращанським возі —
Він був уже попереду в дорозі.

V

Все, що мовчало, раптом ожило,
 Мов пронеслись важкі грозові тучі,
 На мить заворушилося село
 Та й знов приишло. У лісах дрімучих
 З'явилась банда. Люд загомонів,
 Казали — то розбиті гайдамаки
 Під отаманством злодія Галаки
 Терзають села. Тамували гнів
 Ті, що в селі лишилися, партизани
 І чистили рушниці та нагани.

VI

У нашому садку жасмин засох,
 Старенька похилилась наша хата
 І стріху вкрив густий зеленій мох.
 Турботні почалися дні для брата—
 Полагодити хату він рішив.
 У ліс він їздив матер'ял здобути,
 А може, щоб свою печаль забути,
 Бо він лишився без товаришів.
 Пилип, з дитинства друг його найкращий,
 Пішов у добровільці до Тарашці.

VII

Тепер боявся я ходити в ліс,
 На шлях виходив Гриця виглядати...

Раз, повертаючись, я переліз
Через плетінь — і тут побачив брата.
А це було вже пізно уночі.
Я став біля гумна. Коня спинивши,
Він у гумно когось заводив нишком,
Мене ж побачивши, сказав—мовчи.
А вже йдучи додому, проказав:
— Поранений червоний партизан.

VIII

Шинелею укритий, на рядні
Боець лежав на почорнілім сні
У нашому порожньому гумні.
Він у часи оці передосінні
З Чернігова з дорученням спішив
До Унечі, а може до Таращі,
В лісах зайшов у незнайомі хащі,
Не міг потрапить до товаришів.
І там у хащах зрадницька рука
Поранила його з дробовика.

IX

Удосвіта він брату розказав,
До кого йти, кому що передати...
І брат пішов. Пішов до партизан,
Покинув неполагоджену хату
І хворого більшовика в гумні.

Я ввечері йому відносив їжу—
Картоплю та криничну воду свіжу,
Я почував себе, як на війні,
Бож зберігав я справжню таємницю.
І часто я спогадував про Гриця.

Х

Поранений назвав себе — Максим,
Він вечорами вже з гумна виходив,
Про все питав. Ми подружили з ним.
Розказував мені він про походи,
А я йому про Гриця розповів.
І довго ми, як друзі найщиріші,
Замріявшись, просиджували в тиші
Біля гумна старого на траві.
Тремтіли зорі, плинув місяць ясен
І тихо шелестів над нами ясен.

СЬОМА ГЛАВА

І

Жовтіє листя. Вересень м'який
Повільно йде по травах полум'яних.
Збираються до гурту ластівки,
Гуртуються шпаки в лісах багряних.
Кружляє листя, на сухі стежки
Лягає рівно золотом осіннім
І висівають визріле насіння

Берези білокорі та стрункі.
У вишині курличуть журавлі,
Летять, летять, зникають ув імлі.

II

Уже Максим з грудей пов'язку зняв,
Ходив без палиці — зрослась нога вже —
І на селі всіх незаможних знав.
Бувало прийде ще й мені розкаже,
Що чути, де і як ідуть бої,
Що наша сила, як грозова туча,—
На попіл знищим ворога. Квітує
Життя розіллється у всі краї.
І радістю палало робітниче
Його побите віспою обличчя.

III

А іноді він повертався злий,
Переглядав свою солдатську зброю,
Неначе в лютий готувався бій,—
Та з ким йому було іти до бою,
Коли загін він тільки гуртував?
А банда нагло в села залітала,
В якомусь озвірінні грабувала,
Лишала трупи й полум'я заграв.
Я знав — коли б нам трохи більша сила,
Нічим тоді б не стримати Максима.

IV

І ще я знав— чекав підмоги він,
Що брат привести мусив незабаром.
Тоді вже зможе наш міцний загін
Єдиним несподіваним ударом
Розбити банду. Знав Максим сліди,
Хоч як там замітали їх бандити...
Раз якось він мені сказав: — Іди,
Нам з лісником потрібно подружити,
Щоб знати все.— І я промовив: — Згода.—
А через день постала і нагода.

V

Вернувся батько. Довга борода,
Худий, худий, аж упізнати важко.
Уся одежа вицвіла, руда,
При поясі не бомби, а баклажка,
Та за плечима неважкий мішок...
Він похожав, дививсь на все з журбою,
А ввечері узяв мене з собою
І на могилу матері пішов.
... Ті ж осокори, ті ж хрести похилі...
До ночі він простояв на могилі.

VI

На другий день ішли ми з ним у ліс.
(Він перед цим поговорив з Денисом —

І ліснику щось під рукою ніс).
І ось я знову переходжу лісом.
Ось та дорога бита і витка,
Стоять дуби у золотому листі,
Стоять берези білорі, чисті,
А ось вона і хата лісника.
Я чую — серце в грудях калатає,—
А що коли лісник мене впізнає!

VII

Аж ось і він, та ж чорна борода...
Виходить з двору, нам іде навпроти.
Така ж повільна і важка хода.
Підходить і до батька: — Ну, чого ти?..—
Тепер я вдруге бачу лісника.
А батько починає розмовляти,
Що йде зима, що треба ліс для хати... —
Я бачу — простягається рука —
Лісник у батька вузлик забирає
І — Зосю! — голос лісників лунає.

VIII

І вмить споміж ліщини виліта,
Неначе вихор сколихає осінь,
Така ж, як осінь, чиста, золота,
Ота, кого лісник покликав — Зося.
Я остовпів — та ж це була — вона!

Лісник віддав їй вузлик і промовив,
Щоб погуляли вдвох ми по діброві
Й пішов із батьком. Зося чарівна
Тоді спитала, втамувавши подив:
— А чом же ти так довго не приходив?..

ІХ

І я почав ходити до лісника.
Бувало до узлісся ще доходжу,—
Мене чекає вже його дочка.
Осінні дні були ясні, погожі
І ми ішли крізь зарості углиб...
Шепталися верхі берез огнисті,
Дубове брали ми широке листя —
(У нас печуть на тому листі хліб).
У гущійні знаходили горіхи,
Ходили насторожені та тихі.

Х

А вечорами дома у гумні
Все чисто я розповідав Максиму.
Про всі дороги і стежки лісні,
Про лісника і дівчину красиву...
І якось раз спитав мене Максим,
Чи я вночі зумію відшукати
Посеред лісу лісникову хату,
Якщо ми підемо удвох із ним?

Подумав я — всі хащі добре знаю —
І відповів — напевне відшукаю.

ВОСЬМА ГЛАВА

I

Аж ось прийшла підмога. Уночі
Знов тарашанський полк селом проходив.
Тяглися, наче журавлів ключі,
З Чернігівського напрямку підводи,
Вози скрипіли, вершники неслись,
Тачанки торохтіли десь ріллею,
Гармати йшли тугою колією,
Не зупинились, далі подались.
Я тарашанцям заглядав у лиця,
Всіх переждав, та не побачив Гриця.

II

В селі не зупинився полк. Спішив
Подати вчасно братам допомогу,
Але загін Максимові лишив.
І знову ніч упала на дорогу
І все осіння вкрила темнота.
Не чути скрипу, кінського іржання,
Тачанок грому. До самого рання
Тривожний сон всіх міцно обгорта.
Але не спали в нашому гумні,
Не довелось заснути і мені.

III

Із таращанцями вернувся брат.
В кожусі, в шапці, за плечима торба,
А зняв кожух — справжнісінький солдат,
При поясі наган, набої, бомба.
Ранкове світло впало крізь вікно.
Він зброю всю сховав у торбу швидко,
Одніс її покvapно у повітку,
А сам подався знову на гумно.
— До вечора ховаю,—проказав
І на повітку оком показав.

IV

Спустився вечір. Знов заходить ніч.
Максим нервово дивиться на мене.
І ще з десятків стриманих облич
Побачив я. Погасло світло денне,—
Було готове все. Узяв Максим
Чотири бомби, два нагани всунув
У галіфе широкі. Яюсь сумно
Було мені. Максим сказав: — Ходім! —
І я пішов, стискаючи нагана.
Стояли таращанці її партизани.

V

Не чуть було про банду всі ці дні.
Напевне добре гайдамаки знали,

Що йтимуть через села запальні
Сини Таращі. І тому чекали,
А потім, наче гнались навздогін,—
Зловісні в селах заграви здіймали.
Та гайдамаки одного не знали,—
Що в нашому селі лишивсь загін,
Що наскок їх готові ми зустріти,
Цього не встигли ще узнать бандити.

VI

Ми вийшли за околиці. Питьма
Нас обгорнула тепловійним струмом.
Ще рано, а нікого вже нема.
Ми мовчимо, дали ми волю думам.
Аж ось назустріч наші вартові:
— А, розвідка! — всміхаються обличчя,—
— Як тільки щоб — на допомогу кличте! —
І знов сміються хлопці бойові.
Встає стіною перед нами ліс,
Вітрець смолові пахощі приніс.

VII

І нас поглинув ліс. Максим шепнув,
Щоб я повів його не по дорозі,
Я рішуче в гущавину звернув.
Нестримно серце стукає в тривозі,
Та я іду, я страх погамував,—

Найголовніше — тут не заблукати,
До лісної добути хати,
Бо так Максим суворо наказав.
Тепер забув я лісову окрасу —
Іду, іду не знаю скільки часу.

VIII

Враз тупнув кінь. І тут же за плече
Схопив мене Максим.— Лягай,— шепоче.
Я впав. То холодно, то гаряче
Мені у грудях. Піднімаю очі,
Вдивляюся і — серце заклика —
Переді мною вершники - бандити!..
Ось кулю б тільки першому всадити!
І до нагана тягнеться рука.
Але в ту мить я холодію знову —
Я бачу, бачу хату лісникову.

IX

Її ми проминули в темноті
І опинились аж по тому боці.
Я не дрижав ніколи у житті,
Так, як у ті страшні хвилини. „Що це?..
Та це ж вони хатину лісника
Оточать, стиснуть у кільці залізнім
І кинуться з бандитським криком грізним,
Лісник загине і його дочка.

І я шепчу: — Максиме! Слід подбати,
Щоб лісника з дочкою врятувати.

Х

— Ну, ні,—хрипить Максим,— вони своїх
Не зачіпають!..— Він підвів обличчя,
Похоже щось на злий, їдучий сміх
Побачив я. Він підповзає ближче.
— Ти не боїшся? — Не боюсь,— шепчу
І розумію все. Холонуть руки...
— Клич допомогу! — Єсть... А серце стука.
Я відповзаю. Далі. Встав і мчу,
І мчу і чую — вітер в ушах свище
І боляче б'ють віти по обличчю.

ДЕВ'ЯТА ГЛАВА

І

Не пам'ятав я скільки часу біг.
Все ліс, все темінь, ні доріг, ні стежки.
Не чув побитих об коріння ніг,
Гілки сплітались, як важкі мережки.
Нарешті ліс рідіє — ось і ріг —
Не заблудився. До села б домчати,
Сказати вартовим, покликать брата...
Я зупинився, до землі приліг.
І враз почув — скакали коні. Гострий
Повітря розколов далекий постріл.

II

„Максим,— подумав я й на ноги звівсь.—
„Максим один з бандитами. затявся“...
Я вихопив наган і раптом — блись —
Луною постріл мій в лісах озвався.
І далі вже не біг я на село,
Хоч перед мене слалася дорога.
Мене почули! На селі — тривога!
Три постріли з околиць прогуло.
За півгодини через морок синій
До лісу підлетіли наші кінні.

III

Я з лісу вискочив. Назустріч брат.
— Мерщій,— шепчу.— Максим там біля хати...—
Брат вислухав, брат проказав:— Гаразд.—
Хвилини ради... В темні лісу шати
Помчали вершники, забувши страх.
Гула земля, здригала ніч осіння.
Частина мчала з братом до Максима,
А друга, щоб відрізати банді шлях.
Мені ж наказ — чекати піші сили
І вести через хащі до Максима.

IV

Між тим Максим прийняв на себе бій.
Він бачив — банда зникнути хотіла,

Тоді підвівся, грізно крикнув: — Стій!
І в банду перша бомба полетіла.
Максим забіг із другого кінця,
(Щоб думали — оточені) і знову
Послав гостинця в хату лісникову.
Та банда не злякалася бійця, —
Крізь хащі дикі посвисти неслися,
Тріщали постріли у темнім лісі.

V

Максим дивився смерті у лице.
Зловісні тіні між дерев мелькали,
Все вужчало, стискалося кільце,
Від хати лісникової лунали
Панічні постріли. Ось підповзуть,
Побачать, що навкруг нема нікого,
Не встигне доскакать сюди підмога,
Як рушить банда в таємничу путь.
Шукай тоді, гонися за вовками...
І знову бомба рветься між кущами.

VI

А я все ждав, дивився на село,
Я чув далеку в лісі стрілянину.
Напевне вже опівночі було.
Година проминула, дві години?
А може більше? Я не знав. Я ждав.

Аж ось нарешті виринули з ночі...
— Скоріш! — кричу і чую — вже стрекоче
У лісі кулемет. Я заволав:
— Скоріш! Скоріш! — в якійсь страшній тривозі
І ми побігли по вузькій дорозі.

VII

Не знала банда, звідки ждять біди,—
З усіх боків стріляли і кричали.
Бандити кидались туди й сюди,
Та кулі їх усюди зустрічали.
Вже не одного кінь у хащах зник,
Вже банда збилась в лісника на дворі,
Стріляла ізза хати, спід комори...
І раптом з двору вискочив лісник.
В імлі передсвітанку гримнув голос,
Неначе щось залізне розколось.

VIII

— Беріть їх, партизани! Бийте їх!
Оточуйте!.. — І змовкнув на півслові.
— Рятуюся? Вже продаєш своїх! —
Максим дивився в очі лісникові.
— Ну, що ж, кажи, кажи, чого замовк? —
Максим стояв погрозово і рівно.
Рушниця блиснула і постріл гримнув...
Максим стояв. Лісник зігнувся, як вовк.

Він люто прохрипів: — Стрілять одвик!.. —
І кинув у Максима дробовик.

IX

Полями по неораній землі,
Оточені, минаючи дорогу,
Бандити йшли. А ранком на селі
Вже знали всі про нашу перемогу.
... Розходився, зникав туману дим.
До Городні їх повели уранці
Спокійні партизани й таращанці,
Пішов із таращанцями й Максим.
І я шептав: — Прощай, прощай, Максиме!..
А ясень убрання ронив осінне.

X

Минуло кілька днів, коротких днів.
Ах, осінь, осінь, золотиста осінь!..
Мою подругу Зося я зустрів,
Зустрів та й розлучився з нею зовсім.
... Спинився віз. Бабуся та вона
Сиділи на покровиному возі,
У місто їхали. В якійсь тривозі
Вона була ще більше чарівна.
... Прощай, прощай!.. — звучать її слова...
Отак скінчилась казка лісова.

ДЕСЯТА ГЛАВА

I

Далекі друзі ранньої пори,
Хай буде з вами скрізь щаслива доля.
Погляньте на блукання дівчорі
По теплих травах весняного поля, —
Згадайте запашний дитячий вік,
Стежки колючі і шляхи вербові,
Згадайте вітру подихи медові,
Черешень із чужого саду сік
Солодкий та принадно - запахуючий
І спів пташиний у весняній пущі.

II

Згадайте все, як я згадав оце
Кінець моєї казки лісової,
Згадав Григора дороге лице
І розгорнулись спогадів сувої.
Віп не вернувся, мій сердечний друг,
Хоч знаю я, що він живий і дужий
І що згадать дитинство не байдужий,
Бо любить він і ліс, і поле, й луг.
Ми з ним росли, разом життю учились,
Роз'їхались та й досі не зустрілись.

III

Він не приїхав на село до нас.
І я з роками рідний дім покинув.
Григорів батько з фронту не вертався
І знали всі, що він уже покійний.
Нікого з рідних не було в селі —
Чого ж би друг мій знову повертався?
Широкий світ! — і він у світ подався
Дорогами щасливої землі.
Він довго мандрував по всій країні,
В Донбас заїхав, там живе і нині.

IV

Ішли літа. Ми набирались сил,
Виходили на життєві дороги.
Я часто думав — де тепер Максим?
Подіями поставлений на ноги,
Яким шляхом пішов він у житті,
Що так любив його сердечно, щиро,
В яке так глибоко і просто вірив?
Які ж йому відкрилися путі?
Мені здається, військова дорога
Була завжди найближчою для нього.

V

З яким горінням він у бій ходив,
З яким завзяттям подавав накази!

Він справді був природний командир,
Що вмів перемагати без поразок.
Коли живий він, то напевне вже
Тепер у нього посивілі скроні —
Командує полком десь на кордоні,
Країни мир і спокій стереже.
Коли ж війна поглинула кривава,
Коли загинув — вічна йому слава.

VI

Я згадую, як юності привіт,
Імення друзів. Відтоді багато
Пройшло суворих і змістовних літ.
Я з армії вернувся лейтенантом,
Я інститут скінчив. Я побував
І в Азії, на Волзі й на Донбасі,
Та з друзями дитинства не спіткався,
Григора і Максима не стрічав.
Лише в літа юнацькі довелося
Мені зустрінути лісникову Зою.

VII

За рік чи два я вчитися пішов.
Я осінь ту запам'ятав навіки,
Коли узявши з книгами мішок
І братові подерті черевки
Через ліси ішов до Городні.

А в Городні і з Зосею зустрівся,
Бо з нею там в одному класі вчився.
Я розповім про ті літа і дні
Десь іншим разом. Буде то окрема
Про юність Зосину й мою поема.

VIII

Далекі друзі ранньої пори!
Душа моя спогадує вас завше,
Як цвіт весни у золоті зорі.
Чи не забули ви дитинство наше?
Як на нічліг водили коні в ліс, —
Ще з вечора ведеш колись бувало,
Узявши на вечерю хліб та сало,
Загорнуте у капустианий лист.
Ясне згадайте полум'я - багаття,
Біля якого ми були як браття.

IX

Ні, не забуду рідні я ліси,
Дуби могутні і стрункі ялини,
Поліську осінь в золоті краси
Я згадую вечірньої години.
Шумить, шумить ліщина й крушина,
Шепоче вітами береза біла
І виростає знову серцю мила
Мого дитинства казка чарівна.

Багато літ пролинуло, та й досі
Не можу я забуть дикунки Зосі.

Х

Чи ви мене згадаєте, чи ні,
Сердечні друзі теплого дитинства,—
Навіки незабутні ви мені.
Я здалеку вам руки щиро тисну
І потиск ваших молодих долонь
Я відчуваю у своїй долоні.
Ще сивина не б'є у наші скроні
І не згасає у серцях огонь.
Хай будуть нам відкриті всі путі,
В труді удача, щастя у житті.

1939—1940 рр.

ЗМІСТ

Рідна сторона

Поліські октави	3
Сонет	6
Добрий ранок, рідна сторона	7
Над Дніпром	9
Літо	12
Вечір	15
У лісі	16
Тисячолітній дуб	17
Самотність	18
Пролітає через ночі вітер	19
Переходжу ліс передосінній	20
Після дощу	21
Баяніст	23
Козак	25
Земле моя	28

Карпатський зошит

Прощання з Львовом	30
Нова співанка	33
Пройшла гроза	36
Вечірній спів	37
Сумерк	40
Ніч у Карпатах	41
Підгорянка	43
Весна в Гуцульщині	45
Буковина	48
Опришки	51
Довбуш	53
Смерть Довбуша	56
Десь рідня згадає	59
Хмара	60
В старому лісі	62
З далеких мандрів і доріг	63

З доріг і мандрів

Азія	64
Регістан	66
Аральське море I	67
Аральське море II	68
Аральське море III	69
Чайхана у Самарканді	70

В дорозі.	72
Шевченко в Новопетровському укріпленні	73
Прощання з Азією.	77
Кримська гроза	80
Світло впало синім метеором.	82
Соколи	84

Вербовий мед

Вербовий мед	90
Ти відрода моя і згуба	92
Ходили ми вдвох край узлісся	94
Нам не везли купці із Хорасана	95
Ми розлучились восени з тобою	96
Ти мені не присилаєш звісток	97
Я знаю — ти сюди не прийдеш	98
Знов черемха стара розцвітає	99
Твій лист	100
В тім саду.	101
Перлина.	102
Сумирна осінь	103
Я не того сумний, моя подруго.	104
Вранішня моя зоре	105

Дитинство (поема)

Редактор Н. Забила

Петр Дорошко. Родная сторона
(на украинском языке)

Підписано до друку 20/II 1941 р.
КВ 5540. Тир. 4.500. Зам. № 961. Друк.
арк. 4⁷/₈, автор. 5¹/₂. В 1 друк. арк.—
45 т. л.

Фабрика художнього друку Державного в-ва „Мистецтво“. Харків, Пушкінська 44.

Ціна 4 крб. 50 коп., оправа 1 крб.

50

Книжка

4440

443

Ціна 5 крб. 60 к.